

» substance qui n'existaient en aucune manière auparavant : hypothèse
 » d'où il résulte , entre autres conséquences , qu'il existe une plus
 » grande somme d'être après qu'avant la création , car l'idée de
 » substance ou d'être est une , absolue , invariable ; que dès lors
 » l'Être divin , auteur de la création , n'est pas infini , qu'il ne saurait
 » l'être , et qu'ainsi sa notion implique contradiction . » (*Idem* , t. I^e ,
 p. 110.)

Nous pourrions trouver des principes analogues dans les ouvrages de quelques auteurs philosophes de nos jours. Plusieurs protestent contre l'accusation de panthéisme dont ils sont l'objet. Il peut se faire qu'en effet , par une heureuse inconséquence , ils rejettent cette erreur. Mais , si leurs principes doivent y conduire , on est en droit de les combattre et de montrer le terme où ils tendent sans le vouloir.

Tous ces nouveaux fauteurs de panthéisme n'alléguant pas , en faveur de leurs systèmes , d'autres raisons que celles qui ont été résutées plus haut , il ne nous reste qu'à gémir sur l'espèce de vertige dont tant d'esprits distingués semblent frappés en punition de la téméraire confiance qu'ils ont dans leurs prétendues lumières. C'est ainsi que de tout temps Dieu s'est plu à confondre les superbes , en les abandonnant à leur sens réprouvé , afin de convaincre les âmes droites que toute sagesse vient de lui et que c'est en lui seul qu'il la faut chercher.

PARS SECUNDA PNEUMATOLOGIÆ DE ANGELIS.

Angelorum existentia et natura ratione apprehendi nequeunt. Revelatio nobis tradit quidquid de illis certo asseri potest. Ideo plerique auctores , qui de elementis philosophiæ scripserunt , de Angelis omnino silent. Nos tamen aliam viam sequi statuimus , ut diximus in præfatione , et præcipue quia , in ordine substantiarum spirituallium post Deum , apparent Angeli , natura præcellentes mentem humanam , quam Deus , juxta verba Psalmistæ , paulo minus minuit ab Angelis . (Ps. viii , 6.)

Vox Angelus oritur a voce græca idem significante ac nuntius , et ex natura sua officium exprimente : unde S. Joannes Baptista apud Malachiam III , 1 , et Matth. , xi , 10 , vocatur angelus , quia Christum annuntiaturus mittitur. Usu tamen receptum est , ut per angelos intelligantur substantiæ spirituales hominibus superiores , quarum ministerio Deus communiter utitur ad voluntates suas hominibus nuntiandas.

De hujusmodi substantiis ratio sibi derelicta nihil affirmare potest , præter earum possibilitatem : at fides multa nos docet. Dicemus itaque 1° de Angelorum existentia ; 2° de eorum numero ; 3° de variis eorum ordinibus ; 4° de illorum essentia ; 5° de illorum intellectu , voluntate et locutione ; 6° de eorum peccatis et pœnis ; 7° de eorum ministeriis ; 8° de eorum potentia.

CAPUT PRIMUM.

DE ANGELORUM EXISTENTIA.

Olim Sadducæi apud Judæos dicebant *non esse resurrectionem , neque angelum , neque spiritum*. (Act. XXIII , 8.) Nonnulli antiqui philosophi et omnium temporum mate-

rialistæ in eadem opinione versantur. Cæteri vero Judæi, Christiani et ipsimet Mahumetani Angelos esse firmiter credunt.

PROPOSITIO.

Existunt Angeli.

Illa propositio tenenda est, quæ probatur Scriptura sacra, Concil. Later. III, SS. Patrum testimoniis et traditione: atqui talis est propositio nostra.

1º *Prob. ex Script. sacra.* In multis locis, tum Veteris tum Novi Testamenti, fit mentio de Angelis; v. g. Gen., xvi, 7: *Cumque invenisset eam (Agar) Angelus Domini.* Ibid., xix, 1: *Veneruntque duo Angeli Sodomam vespere.* Exod., xxiii, 20: *Ecce ego mittam Angelum meum.*, Job. iv, 18: *Et in Angelis suis reperit pravitatem.* Sap., xvi, 20: *Angelorum esca nutriviisti populum tuum.* Math., xxvi, 53: *An putas quia non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum?* etc. Ergo 2º, etc.

2º *Prob. Concil. Later. III.* Sic enim definitum est in concilio Lateranensi III, anno 1213, can. 1: « *Unus est Deus indivisus in essentia et discretus in personis;* » *Creator omnium...* Is ab initio temporis utramque de « *nihilo condidit creaturam, corporalem et spiritualem,* » *angelicam scilicet et mundanam: deinde humanam* » *quasi communem, ex spiritu et corpore constitutam.* » Ergo 1º, etc.

3º *Prob. ex SS. Patribus.* Innumera eorum citari possent testimonia; nam in hoc articulo sunt unanimes; v. g., S. Cypr. vel potius Firmilianus, *Epist. 73 ad Cypr.* (p. 42): « *Adunatio et pax concordia non solum hominibus fidelibus et cognoscentibus veritatem, sed et Angelis ipsis cœlestibus voluptatem maximam præstat.* » S. Aug. *Enarr. in Ps. CII, t. IV, col. 1140:* « *Quamvis non videamus apparitionem Angelorum... tamen esse Angelos novimus ex fide, et multis apparuisse scriptum legimus et tenemus; nec inde dubitare fas nobis est.* » Ergo 2º, etc.

4º *Prob. Traditione.* Non solum enim Christiani, Judæi et Mahumetani, sed et plures philosophi, ut Platonici, Angelos seu substantias spirituales creatas agnoverunt: at talis opinio non ita potuit esse generalis et constans nisi ex primæva revelatione, vel ex Scripturæ sacræ notitia ortum habuerit: aliter certe explicari non potest.

Nunc non dubium est quin Indi ut certam habuerint Angelorum existentiam. Doctrina de Angelorum, sive bonorum, sive malorum, existentia, est velut fundamentum totius veterum et recentiorum Orientalium theologiae, nec desunt hujus doctrinæ vestigia apud ipsas sylvestres Americanas gentes. Vide *Annal. de phil.*, t. XV, p. 85.

Angeli autem existere non potuerunt nisi per creationem, alioquin Deo essent coæterni, quod manifeste repugnat. Unde B. Aug., *de Civit. Dei*, l. xi, cap. 9, t. VII, col. 278: « *Opus Dei esse Angelos hic etsi non prætermisso, non tamen evidenter expressum est (ubi de creatione mundi agitur): sed alibi hoc sancta Scriptura clarissima voce testatur.* » Deinde notat S. Doctor in hymno trium Puerorum apud Danielem et in Ps. LXXVII, Angelos inter opera Dei numerari. Ergo, etc.

De tempore creationis Angelorum.

Disputant inter se theologi an Angeli ante mundum corporeum fuerint creati, vel simul cum ipso mundo. S. Thomas, I part., q. 61, art. 3, docet ut probabilius eos simul cum mundo fuisse creatos, quia ad perfectionem universi erant destinati, velut nobilior pars ad totum; et eo sensu intelligenda esse hæc Geneseos verba: *In principio creavit cœlum et terram*, subintelligendo, et omnia quæ in eis sunt. Multo communius theologi huic divi Thomæ sententiae adhæserunt, nitunturque 1º his Ecclesiastici verbis, xviii, 1: *Qui vivit in æternum creavit omnia simul*; 2º canone Concil. Lateran. supra citato, ubi legitur (Labbe, t. II, p. 142): « *Qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam....* » 3º Auctoritate S. Aug. qui

eamdem opinionem docet pluribus in locis et præsertim lib. xi, de Civ. Dei, cap. 32; item S. Epiphanius, Theodoretus, etc.

Verum plerique antiqui Patres, ut Origenes, S. Basilius, S. Greg. Nazianz., S. Joannes Damasc., S. Hilarius, S. Ambros., Cassianus, tenuerunt cœpisse quidem Angelos, sed jam exstisset quando hic mundus factus est. Iis suffragari videntur hæc verba Dei ad Job, xxxviii, 5 et 7: *Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ... cum me laudarent simul astra matutina, et jubilarent omnes filii Dei?* Per filios Dei intelligendi sunt Angelos, ut patet ex cap. 1, §. 6 ejusdem libri, et expresse habent Septuaginta interpres.

Quidquid sit, quæstio manet dubia.

CAPUT SECUNDUM.

DE NUMERO ANGELORUM.

Certum est maximam existere Angelorum multitudinem: 1º Ex Scriptura. Daniel, vii, 10: *Millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei.* Juxta omnes, ibi agitur de Angelis thronum Dei circumstantibus eique ministrantibus. Luc., ii, 13: *Et subito facta est cum Angelo multitudo militiæ caelestis laudantium Deum et dicentium.* Apoc., v, 11: *Vidi et audivi vocem Angelorum multorum in circuitu throni, et animantium, et seniorum; et erat numerus eorum millia millium.* Ergo 1º, etc.

2º Ex SS. PP. S. Hieron., in Isaiam proph., cap. 11, t. III, col. 305: « Universa gentium multitudo, supernis ministeriis comparata et Angelorum multidini, pro nihilo dicitur. » S. Aug., de Civ. Dei, l. xv, t. VI, 1, p. 379, dicit loquendo de Angelis: *Quorum numerus ignoratur a nobis.* S. Th., 1 p., q. 50, art. 3, dicit, post S. Dionys., quem citat, Angelos omnem multitudinem materialium specierum transcendere.

3º Ex doctrina infra exponenda, quæ tenet singulos

homines suos habere Angelos custodes: ergo saltem tot sunt Angeloi quo existunt, aut, ex prævisione Dei, simul exstituti sunt homines.

Dicimus *saltem*, quia, præter Angelos custodes, alii sunt multi ad alia ministeria deputandi.

CAPUT TERTIUM.

DE VARIIS ANGELORUM ORDINIBUS.

1º Varia esse Angelorum nomina aperte docent sacrae Scripturæ, et omnes in hoc sunt concordes. Angelos enim et Archangelos frequenter nominant paginæ sacrae: Cherubim et Seraphim in pluribus locis Pentateuchi et Prophetarum designantur, v. g., Gen., II, 24; Eccli., XLIX, 10; Is., vi, 2; Ezech., x, 7, etc. B. Paulus, ad Eph., 1, 21, nominat Principatum, Potestatem, Virtutem et Dominationem; et ad Colos., I, 16, omittit Virtutes, sed Dominationibus, Principatibus et Potestatibus jungit Thronos. Novem igitur sunt in Scripturis sacris, spirituum coelestium nomina, videlicet: Angeli, Archangeli, Virtutes, Potestates, Principatus, Dominationes, Throni, Cherubim et Seraphim. Eo præcise ordine hæc nomina a S. Greg. Magno describuntur, *Homil. 34 in Evang.*, n. 7.

2º Summa consensione græci et latini Patres arbitrantur his nominibus certos designari Angelorum ordines, ut S. Ignatius, S. Irenæus, S. Athanasius, S. Cyril. Hierosolym., S. Basilius, S. Epiph., S. Greg. Naz., S. Greg. Nyss., S. Chrysost., S. Ambros., S. Hieronym., S. August., Cassianus, etc.

3º S. Dionysius Areopagita, vel auctor libri *de Cœlesti Hierarchia*, qui vº sæculo prodidit et S. Dionysio fuit attributus, ac post eum communiter Doctores catholici, omnem Angelorum multitudinem in novem ordines seu choros distinctam, ad tres revocant hierarchias, quarum unaquæque tres habet ordines: in prima, juxta S. Dionys., cap. 6, sunt Throni, Cherubim et Seraphim; in

secunda, Potestates, Dominationes et Virtutes; et in tercia, Angeli, Archangeli et Principatus.

Distributio Angelorum saltem in novem ordines seu choros certa est et ab omnibus tenenda, utpote expressis Scripturæ locis a Patribus interpretatis fundata: sed hierarchiarum distinctio et divisio non ita constat, quia neque Scripturæ, neque Patrum testimoniis apertis fulta videtur.

4º Doctissimus P. Petau quid per varia Angelorum nomina intelligendum sit explicat, *De Angelis*, lib. II, c. 3, videlicet:

Seraphim, id est, juxta vim nominis, ardentes vel incendentes, sic vocantur, quia vel amore Dei flagrant, vel illum in cordibus aliorum excitant.

Cherubim, id est, plenitudinem scientiæ habentes, ut communiter volunt Patres et Scripturæ sacræ interpretes.

Throni, sic vocati quia sublimem tenent locum et Deum quodammodo portare videntur.

Dominationes, hoc nomen habent ob potentiam quinque inferioribus chorus supereminens, ut ait S. Bernardus, *de Consid.*, lib. V, c. 4.

Virtutes sic appellantur ob singularem suam fortitudinem; et quia præcipuum tenent locum in *exercitibus* Domini; de quibus Is., VI, 3 et alibi.

Potestates, ita vocatae, quia continue sunt ordinatae; ad excipienda et exsequenda divina mandata paratae, ac spiritibus malignis salutis nostræ hostibus superioribus.

Principatus hoc nomen obtinent quia supremam Dei majestatem præcipue imitantur, et ducatum inferioribus præstant.

Angeli sic dicuntur qui a Deo mittuntur ad exercenda quadam officia; item et *Archangeli*, qui insuper aliquo modo Angelorum sunt principes, ut fert ipsorum nomen. « Qui minima nuntiant, *Angeli*, inquit S. Greg., et qui » summa annuntiant *Archangeli* vocantur. »

Notandum quosdam Patres docuisse plures esse quam novem Angelorum ordines, annumerantes videlicet inter illos *Æones*, et alia spirituum genera: imo nonnulli,

inter quos S. Joannes Chrysost., *Homil. 4, de Incomprehensibili Dei natura*, t. I, col. 473, sentiunt infinitos esse beatorum spirituum ordines mortalibus incognitos, et hos B. Paulum significavisse dicens, Eph., I, 21: *Supra omnem Principatum, et Potestutem, et Virtutem, et Dominationem, et omne nomen quod nominatur, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro*; quod sufficenter indicat alia esse inter beatos spiritus nomina nunc ignota, quæ in futuro sæculo tantum revelabuntur. Vide P. Petau, loco citato, n. 11.

CAPUT QUARTUM.

DE ANGELORUM ESSENTIA.

Præcipua questio in hoc capite movenda, est an Angeli puri sint spiritus ab omni materia secreti, an corporei sint.

Plures antiqui Patres arbitrati sunt eos esse corporeos vel corporibus alligatos, ut S. Justinus, S. Clemens Alexandrinus, Methodius, Origenes et probabiliter S. Basilius apud Græcos; Tertull., S. Ambros. et dubie, S. Aug. apud Latinos. At sibi non consentiebant in assignanda natura hujus corporis, quod plerique tamen volebant ex tenuissimo aere, ex purissimo igne, vel ex alia subtilissima materia constare. Sic etiam plures recentiores philosophi, ut Leibnitz, Bonnet, Cudworth, etc., rati spiritum activum dari non posse sine corpore.

Alii vero Patres, ut S. Ignatius, S. Greg. Thaum., S. Greg. Nazianz., S. Epiph., S. Chrysost., Theodoret., Procopius, S. Joannes Damasc., apud Græcos, et fere omnes Latini semper tenuerunt Angelos esse substantias omnino incorporeas; quibuscum sit

PROPOSITIO.

Angeli sunt omnino incorporei.

Prob. Scriptura sacra, Concilio Lateranensi III et traditione.

1º *Scriptura sacra*. B. Paulus, Hebr., 1, 14 : *Nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos qui hereditatem capient salutis?* Ibi Apost. loquitur de Angelis, eosque vocat simpliciter *spiritus*. Ad Eph., vi, 12, ait : *Non est nobis collectatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principatus et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in caelstibus.* Alibi daemones dicuntur immundi spiritu, v. g., apud Luc., vi, 18. Ergo 1º, etc.

2º *Concilio Lateran. III*, cap. *Firmiter* supra citato, p. 359, in quo dicitur Deum esse creatorem omnium visibilium et invisibilium, spiritualium et corporalium... « Qui de nihilo condidit creaturam spiritualem et corporalem, angelicam videlicet et mundanam; ac deinde humanam quasi communem ex corpore et spiritu constitutam. » Natura spiritualis Angelorum clarius exprimi non potest.

Merito tamen observat Petavius hanc propositionem non esse de fide catholica, quia hic potius supponitur quam expresse definitur, siquidem Patres Concil. Lateran. in eo capite novos condemnare volebant Manichæos negantes Deum unicum esse creatorem omnium visibilium et invisibilium. Unde, non obstante Concilio, plures catholici oppositam tenuerunt sententiam, inter quos card. Cajetanus, Eugubinus, Sixtus Senensis, etc. Nihilominus hæc propositio, licet indirecte tantum definita, habenda est ut certissima. Ergo, etc.

3º *Traditione*. Judæi, ut fidem faciunt Philo, Maimonides, *Aben-Ezra*, contendunt Angelos neque corpore neque materia aliqua constare, sed substantias esse ab utroque separatas; eumdem habuerunt sensum plerique Patres, ut notavimus, et idem nunc ubique docetur in Ecclesia ac in variis societatibus christianis. Ergo 3º, etc.; aliunde, etc. Ergo, etc.

Addi posset ratio convenientiæ: sicut Deus fecit substantias materiales sine spiritu, et substantias spirituales cum materia unitas, sic congruentissime facere debuit substantias spirituales ab omni materia segregatas,

Hinc 1º. Angeli sunt incorruptibles: corruptio enim alicujus substantiæ fit per dissolutionem partium: ergo Angeli, qui nullas habent partes, corrumpi nequeunt.

Hinc 2º. Sunt immortales ab intrinseco, id est perire non possunt, sicut corpus nostrum, per dissolutionem partium. Procul dubio Deus, qui eos creavit et conservat, eos pariter annihilare posset: sed constanti traditione et universalis persuasione constat eos nunquam de facto ad nihilum reducendos esse. Non defuerunt tamen antiqui opinantes et dicentes Angelos non esse immortales, quia, ex B. Paulo, I Tim., 1, 17, immortalitas tribuitur Deo tanquam ipsi propria: sed, ut optime dicit S. Hieron. i. Epist. ad Tit., sub initio, t. IV, part. 1, p. 410, hoc intelligendum est eo sensu quod solus Deus immortalitatem habeat ex se, Angeli vero ex largitione Dei eam consequantur.

Hinc 3º. Angeli non resident, nec moventur in loco, modo corporibus proprio, cum partes non habeant quibus diversis locorum partibus correspondere possint. Concludendum est igitur illos hic vel illic praesentes fieri, moveri, seu de locis ad loca transire modo spiritibus competenti, nobis ignoto et absque mora sensibili.

Hinc 4º. Angeli sunt indivisibiles et nulla ratione sub sensibus nostris cadere possunt, quia substantia omnino spiritualis sensus corporeos afficere non potest.

Hinc 5º. Habenda sunt ut fabulæ dicta quorundam veterum Patrum, pluribus Alexandrinæ versionis exemplaribus et libro apocrypho Enoch deceptorum, Angelos corporibus præditos esse arbitrantium, et narrantium eos carnale habuisse cum filiabus hominum commercium ex quo nati essent gigantes, atque eo sensu intelligendos esse primos versus cap. 6 Geneseos, præsertim hæc verba: *Videntes filii Dei filias hominum quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant.* Sacrae Scripturæ interpres per *filios Dei* hujusc loci communiter intelligunt non Angelos, ut volebant antiqui supra memorati, sed filios Seth in cultu veri Dei permanentes; et per *filias hominum*, filias ex Cain descendedentes.

dentes et perversas. Ex hujusmodi connubii ob solam voluptatem initis magna et universalis exorta est corruptio, propter quam Deus dixit: *Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est.* Quoad vocem quam Vulgata *gigantes* interpretatur, intelligi potest de viris fortibus, violentis, prædonibus, vel defectoribus, ut observare est in diversis versionibus. Non tamen necesse est, ait S. Aug., ut Vulgam nostram deseramus.

DE APPARITIONE ANGELORUM.

Certum est Angelos, licet incorporeos, saepe hominibus apparuisse et locutos fuisse: innumera citari possent exempla ex Scripturis sacris deprompta.

Duplici modo apparere et loqui potuerunt, nempe 1º per visionem, sensus externos et internos, vel solum internos commovendo, et eodem modo afficiendo ac si corporeum objectum et sensibilis sonus existerunt. Sic *Angelus Domini apparuit in somnis Joseph, dicens.* (Matth., II, 3.) 2º In realitate corporis ad hoc assumpti: communissime docent auctores plures Angelorum apparitiones aliter explicari non posse, videlicet quando tales fuerunt apparitiones ut plures personæ ratione et sensibus præditæ unanimiter et constanter judicarent vera adesse corpora, alioquin illæ personæ in invincibilem conjicerentur errorem, Deo ita ordinante, siquidem Angeli hæc agere nequeunt, nisi ex concessione Dei: atqui hoc repugnat. Ergo, etc. Tales judicandæ sunt apparitiones trium Angelorum excidium Sodomeæ et Gomorrhæ nuntiantium Abrahæ, et præsentim Archangeli Raphaelis filium Tobiae comitantis sub nomine Azariae.

Communius sentiunt Doctores corpora sic ab Angelis assumpta ex aere densato, vaporibus diversorum generum immixto, coloribus induendis apto, a Deo vel ab ipsis Angelis præparato, et, obtento fine, statim dissolvendo fuisse composita. Certum est aliquam existere unionem inter Angelum et corpus sic assumptum, alioquin ipsa assumptio subsistere non posset; sed hæc unio non est personalis seu hypostatica; patet ex dictis. Quid

est ergo, in quo precise sita est natura ejus? ignoramus.

Probabilius videtur Angelos hujusmodi corporibus utentes, functiones vitales re ipsa non exercere, v. g., non manducare, non bibere, non dormire, etc., nam tales functiones hypostaticam, id est personalem, supponunt unionem. Unde S. Raphael, apud Tob. XII, 19, ait: *Videbar quidem vobiscum manducare et bibere: sed ego cibo invisibili et potu qui ab hominibus videri non potest, utor.*

CAPUT QUINTUM.

DE ANGELORUM INTELLECTU, VOLUNTATE ET INTER SE LOCUTIONE.

Statim ac creati fuerunt angeli, tanquam præstantissimum donum et ornamentum, sanctificantem acceperunt gratiam juxta communiores Patrum et theologorum sententiam. Unde S. Aug., *de Civit. Dei*, lib. XXII, c. 9, n. 2: *Deus erat simul in eis et condens naturam et largiens gratiam: unde sine bona voluntate, id est, Dei amore, nunquam sanctos Angelos fuisse credendum est.*

Præter gratiam sanctificantem, Angeli auxilio actuali ad perseverandum indigerunt, juxta communionem sententiam. Quodnam autem fuerit hoc auxilium acriter inter se disputant variæ scholæ. Ab illis quæstionibus consulto abstinemus. De Angelorum autem intellectu, voluntate ac locutione nobis agendum est.

De intellectu Angelorum.

Certum est Angelos, quantumvis perfectos, omnia præterita, præsentia, futura, existentia et possibilia non cognoscere, alioquin essent infiniti et Deo similes. Quid ergo cognoscere, vel non cognoscere possint, exquirunt theologi, ac 1º certum est eos seipso cognoscere, sicut mens humana seipsum cognoscit, id est, certo scire se esse et cogitare. An propriam substantiam videant; an vero eam per abstractionem tantum cognoscant, sicut

nos mentem nostram, non sibi consentiunt auctores. Probabile tamen videtur eos intuitiva visione seipsos cognoscere.

2º Certum est eos cognoscere res existentes, ut ex variis Angelorum apparitionibus, locutionibus et actionibus in Scriptura relatis patet: an singuli Angeli omnes res creatas et singulas earum partes simul cognoscant, definire non valemus.

3º Certum est eos cognoscere Deum per creaturas, quæ ipsius existentiam Angelis perspicacitate longe superioribus sicut et nobis aperte manifestant, juxta hæc Apostoli verba (Rom., i, 20): *Invisibilia Dei a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspicuntur.* Hinc innumera et mirabilia Dei opera nobis ignota, non ideo judicanda sunt inutilia, quia, seclusis alis rationibus, multæ cœlestium intelligentiarum multitudines ea contemplari et ex illis Deum glorificare possunt.

4º Certum est Angelos beatos Deum etiam cognoscere per visionem intuitivam; nam *Angeli eorum*, inquit Christu apud Matth., xviii, 10, *in cœlis semper vident faciem Patris mei qui in cœlis est.* Probabilius est aliquod supernaturale auxilium ipsis necessarium esse ad beatissima hac visione fruendum, non autem ad Dei notitiam per creaturas assequendam.

5º Dubitari non potest quin Angeli se invicem cognoscant; legitur enim in Isaia, vi, 3: *Seraphim clamabant alter ad alterum, et dicebant: Sanctus, etc.*; in Daniel, vii, 10: *Millia millium ministrabant ei;* Luc., ii, 13: *Et subito facta est cum Angelo multitudo militiae cœlestis laudantium Deum et dicentium, etc.* Porro supponi non potest tales cantores et ministros secum agentes, se invicem non cognoscere. Ergo, etc. Quomodo vero se invicem cognoscant, nescimus: probabiliter per visionem intuitivam.

6º Angeli secretas hominum et cæterorum Angelorum cogitationes non cognoscunt: nam in I Paralip. xxviii, 9, habetur: *Omnia enim corda scrutatur Dominus, et universas mentium cogitationes intelligit;* in II Paralip.

iv, 30: *Tu enim solus nosti corda filiorum hominum;* in Jerem., xvii, 9: *Pravum est cor omnium et inscrutabile: quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor et probans renes.* Peculiare est igitur Deo secretas mentium cogitationes et voluntates investigare et certo cognoscere: ergo hæc facultas non tribuenda est Angelis.

7º A fortiori, futuras et liberas hominum déterminaciones certo prævidere non possunt: sequitur ex dictis. Insuper Deus per Is., xlvi, 9, dicit: *Ego sum Deus, et non est ultra Deus, nec est similis mei, annuntians ab exordio novissimum, et ab initio quæ necdum facta sunt.*

Si quid ergo Angeli per seipsos de secretis hominum aliorumve Angelorum cogitationibus aut futuri determinationibus liberis sciant et prænuntient, id fit tantum per conjecturam, ut facere solent sagaciores homines, minime vero per intuitionem aut aliam cognitionem certam.

8º Certum videtur omnes Angelos cognitionibus non esse æquales: inter eos enim varii sunt ordines et varii gradus; ergo et diversi intelligentiae modi, saltem secundum diversos ordines. An individua ejusdem ordinis inter se differant aliter quam numero, nescimus.

De Angelorum voluntate.

Angeli nobis exhibentur in Scriptura ut agentes: agere non possunt sine voluntate: ergo habent voluntatem.

Angeli, utpote intelligentes, cognoscunt quid sit bonum aut malum, quid eligendum vel omittendum. Ex ea autem cognitione, in substantia activa, nascitur facultas eligendi seu liberum arbitrium quod omnes theologi unanimiter tribuunt Angelis.

Hinc evidenter sequitur in Angelis esse facultatem amandi et odio habendi, id est, bonum prosequendi et malum aversandi. Angeli autem seipsos et Deum necessario diligunt, quia nullam videre possunt rationem seipsos aut Deum odio directe habendi. Si dæmones sui destructionem exoptent, non ex odio, sed potius ex amore sui, quia aestimant melius sibi non esse quam in

tantis versari suppliciis : si Deo maledicant, non quia iudicant illum esse odio dignum, sed propter rigorosam ejus justitiam.

De Angelorum locutione.

Locutio in genere est cogitatio unius substantiae intelligentis alteri certo indicio manifestata. Hinc homines secum loquuntur per verba, per scripta, per alia signa, quia sic diversis modis suas cogitationes aliis manifestant.

Certum est Angelos expeditam habere facultatem loquendi : in pluribus enim Scripturæ locis repræsentantur ut hominibus vel aliis Angelis loquentes ; v. g. : *Seraphim clamabant alter ad alterum (Is., vi, 3); Si linguis hominum loquar et Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum, etc.* I. Cor., xiii, 1 : ergo Angeli sicut homines, habent linguam sibi propriam.

Admitti non potest Angelos cogitationes aliorum Angelorum sicut suas videre ; nam 1º secretas hominum cogitationes non vident ; cur magis aperte viderent quod in cæteris intelligentiis geritur ? 2º Si res ita esset, nulla inter eos existeret locutio, quod Scripturæ adversatur. Ergo, quemadmodum homines secretas cogitationes suas prout his aut illis, non vero aliis manifestant, sic et Angeli modo sibi proprio facere possunt, sive respectu hominum, sive respectu cæterorum Angelorum.

Quis autem sit iste modus, quomodo exerceatur, subtilissime agitant theologi, et definire nequeunt.

Quod de locutione Angelorum diximus animabus humanis a corporibus separatis applicari potest.

CAPUT SEXTUM.

DE CULPA ET POENA ANGELORUM.

De fide est Angelos peccare potuisse, et multos de facto peccasse. Sic enim Christus, apud Matth., xxv, 41, ait : *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum qui paratus est diabolo et Angelis ejus.* Apud Luc., vii, 2, legitur :

Et mulieres aliquæ, quæ erant curatæ a spiritibus malignis. II Petr., ii, 4 : *Si enim Deus Angelis peccantibus non percipit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos.*

Multis in aliis locis fit mentio de diabolo, de dæmoniis tanquam de spiritibus malignis, et universa, clara ac constans Judæorum, Christianorum ipsorumque Mahumetanorum traditio, imo et apud infideles sæpe non obscure reperta, tenet malos existere angelos : porro Deus eos non fecit malos : ergo peccaverunt et culpa sua facti sunt mali ; dein miseri, quia, Deo sic ordinante, gravissimas subeunt poenas peccato suo debitas, ut patet ex verbis Christi et B. Petri superius citatis et ex his B. Judæ, v. 6 : *Angelos qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in judicium magni diei vinculis æternis sub caligine reservavit.*

Communius docetur primum Angelorum peccatum fuisse actum superbiae, qui sibi super excellentia propria placentes, honorem Deo debitum non reddebat ; et hæc communis sententia nititur, 1º verbis Scripturæ ; v. g., Tob., iv, 14 : *In ipsa enim (id est, in superbia) initium sumpsit omnis perditio* ; Eccli., x, 15 : *Initium omnis peccati est superbìa* ; Is., xiv, 12, sub figura regis Babylonis loquitur ad diabolum juxta multorum sententiam, dicens : *Quomodo ecedisti de cælo, Lucifer?... qui dicebas in corde tuo... quibus verbis alludere videtur Christus, dicens apud Lucam, x, 18 : Videbam Sataram sicut fulgor de cælo cadentem.* 2º Unanimi Patrum et Doctorum consensu ; v. g., S. Hieron. Epist. 18, t. IV, part. 2, col. 40 : « Novi apud te et apud matrem tuam superbiam, per quam diabolus cecidit, penitus locum non habere; » S. Aug., de Civ. Dei, l. xxii, cap. 4, t. VII, col. 655 : « Qui cum præsciret Angelos quosdam per elationem... tanti boni desertores futuros, etc. » 3º Quia non videtur quomodo puræ intelligentiæ aliter peccare potuerint. Ergo, etc.

Sed cuius generis fuit hæc superbìa? Quidam dicunt Angelos ægre tulisse humanam naturam ad consortium

Divinitatis elevandam esse : sed non constat incarnationem eis manifestatam fuisse. Alii volunt eos fuisse offensos ex eo quod homo ad imaginem Dei creatus fuerit : hoc certe non facile intelligitur. Alii vero, cum P. Petau, assentunt illos cupide ambiisse dominationem super creaturas et plenam animi independentiam. Hæc sententia non videtur contemnenda. Plerique, post S. Thomam, sentiunt superbiam in eo constitisse, quod Lucifer beatitudinem sibi propositam vi propria assequi voluerit, exceptiveritque fieri similis Altissimo.

Ecclesia autem circa has diversas sententias nihil definiit.

Quo tempore et quo numero lapsi fuerint Angeli, nescimus.

Sequitur ex dictis 1º Angelos creatos fuisse beatos, saltem beatitudine naturali, quæ in perfecta Dei cognitione et amore consistebat ; 2º non fuisse in beatitudine supernaturali consummata, id est visione Dei intuitiva non fructus fuisse, alioquin non peccasset nec peccare potuissent ; 3º eos beatitudine supernaturali inchoata seu gratia sanctificante donatos esse : hoc generaliter admittunt Patres et doctores ; 4º multos non perseverasse, et gravibus suppliciis esse affectos ; 5º multos alias perseverasse, merita acquisisse et pro remuneratione in beatitudine supernaturali per visionem intuitivam consummata constitutos fuisse.

CAPUT SEPTIMUM.

DE ANGELORUM MINISTERIIS.

Paucis verbis hic dicendum occurrit : 1º de missione Angelorum in genere, 2º de Angelis custodibus, et 3º de impugnatione ex parte malorum Angelorum.

De missione Angelorum in genere.

De fide est Angelos ad ministerium esse destinatos, ut fert ipsorum nomen genericum : sic enim habetur in

Scriptura, Exod., xxiii, 20 : *Ecce ego mittam Angelum meum qui præcedat et custodiat te in via*; Tob., xii, 20 : *Tempus est ergo*, inquit Raphael, *ut revertar ad eum qui me misit*; Matth., xii, 41 : *Mittet Filius hominis Angelos suos*; Lue., i, 26 : *Missus est Angelus Gabriel a Deo*, etc. Sic etiam unanimiter Patres et totius Ecclesiæ fides. Ergo, etc.

Videtur, ex Daniel, vii, 10, inter Angelos, alios ministrare et alios Deo assistere : *Millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei*. Hinc inferunt doctores, cum S. Th., i parte, q. 112, art. 2, solos inferiores Angelos, ex lege communi, mittendos esse, superiores vero non nisi ex speciali commissione, ob speciem et gravem causam ; v. g., ad ducendum juniores Tobiam, ad exterminandum Sennacherib exercitum, ad annuntiandum Incarnationis mysterium, etc. Nihilominus dicere licet cum B. Paulo, Hebr., i, 14 : *Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi?* quia hic spectantur Angeli relative ad Christum Dominum cuius omnes sunt servi et ministri.

De Angelis custodibus.

1º De fide credendum est hominibus datos esse Angelos custodes ; nam 1º id evidenter docet Scriptura, in Ps. xc, 11 : *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis*; Matth., xviii, 10 : *Videte ne contemnatis unum ex his pusillis : dico enim vobis quia Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei qui in cœlis est* ; et in aliis pluribus locis. 2º Circa hoc punctum unanimes sunt Patres. 3º Praxis totius Ecclesiæ est docere Angelos custodes existere, honorandos et invocandos esse. Ergo, etc.

2º Cum illæ rationes sint generales et nullam admittant exceptionem, sequitur omnes homines, sive justos, sive injustos, sive fideles, sive infideles, in statu innocentiae et in statu naturæ lapsæ, Angelos custodes ab ortu suo semper habuisse et nunc habere. Disputant theologi an infantes in utero matris adhuc extantes speciales

jam habeant Angelos custodes, an vero custodiae Angeli matris committantur: pars affirmans probabilior videtur, quia infantes semel animati jam sunt individua rationabilia.

3º Attamen, inter veteres, nonnulli docuerunt Angelos custodes solis destinatos esse fidelibus et non dari ante baptismum; alii duos tribuebant Angelos unicuique homini, unum bonum et unum malum: alii, confitentes omnes homines sub custodia Angelorum esse constitutos, negant unumquemque specialem Angelum suum habere, aut saltem dicunt non constare plures curæ ejusdem Angeli non esse commissos. Fatendum est igitur Angelorum custodum existentiam id dubium revocari non posse, sed multa alia ad hanc veritatem attinentia non ita esse liquida.

4º Certum nihilominus aut saltem longe probabilius videtur singulos homines singulis commissos esse Angelis: nam 1º in Act. XII, 13, puella annuntiante Petrum esse ad januam, qui domi erant responderunt: *Angelus ejus est;* 2º S. Hieron., in cap. XVIII Matth., t. I, col. 83, sic habet: « *Magna dignitas animarum, ut unaquaque habeat ab ortu nativitatis in custodiam sui Angelum delegatum.* » Et S. Bernard, *Sermo in Ps. cxxiii:* « *In quovis diversorio, in quovis angulo, Angelo tuo reverentiam habe...* Si fidem consulas, ea tibi angelicam probat praesentiam non deesse. » 3º Universalis est fidelium persuasio unumquemque suum habere Angelum custodem, ac proinde saltem tot esse Angelos bonos quot simul exstituti sunt homines in terra: porro talis persuasio a nullo pastore reformata, est signum veritatis. Ergo, etc.

5º Praeter Angelos custodes singulis hominibus a nativitate deputatos, communiter docent theologi alios esse præpositos imperiis, regnis, provinciis, regionibus, civitatibus, dioecesis, parochiis, sodalitiis, ecclesiis, imo et singulis sacerdotibus Missam celebrantibus, ut supponunt hæc Canonis verba: *Jube hoc perferriri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum,*

6º Angelorum autem custodum præcipua officia erga nos sunt: 1º intellectum illuminare, veritates capacitati ejus aptando vel sub congruis imaginibus præsentando, aut bonas cogitationes sugerendo; 2º voluntatem adjuvare, eam ad bonum excitando, exhortando, occasiones benefaciendi subministrando, male agendi removendo; 3º preces nostras Deo offere, non ut eas cognoscat, sed ut ratas habeat et exaudiat; 4º damna externa avertere, in periculis; v. g., in bello, in naufragio, in insidiis, in casu, in morte, juvare; morbos, pestilentias fugare, etc.

Neque idcirco dicendum est Angelos homiibus inferiores fieri, quia, ipsos juvando, soli Deo serviunt; nec pariter eos visione beatifica privari; nam, ut ait S. Thomas, i parte, q. 11, art. 1 ad tertium: « *Angelus per solam intellectualem operationem regulat suas actiones exteriores. Unde actiones in nullo impediunt ejus contemplationem, quia duarum actionum, quarum una est regula et ratio alterius, una non impedit, sed juvat aliam.* »

Ex iis quæ infauste accidunt non tristantur, nec ipsorum voluntas contrariatur, quia divinae voluntati semper concordat. Mala quæ committuntur, a malo libertatis usu provenientia, ipsis nullo modo imputari possunt.

7º Angeli custodes nunquam, juxta S. Th., part. 1, q. 113, art. 6, suos clientes penitus deserunt, quia sunt divinae Providentiae ministri, et nullus homo divinae Providentiae penitus subtrahi potest; sed interdum eos deserunt secundum quid, permittendo scilicet ut, libero suo arbitrio male utentes, in tribulationem cadant, in peccata labantur, etc.

De malorum Angelorum impugnatione.

Mali Angeli vocantur diaboli, dæmones, maligni spiritus: habent principem, qui in pluribus Evangelii locis vocatur Beelzebub, v. g., Matth., XII, 24: *Non ejicit dæmones nisi in Beelzebub, principe dæmoniorum;* et Marc., III, 22: *Beelzebub habet, et in principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Dicitur etiam simpliciter 1º *diabolus*, id est,

detractor vel calumniator, quia male de Deo locutus est Evæ, et probabiliter Angelis ut eos in suam apostasiam adduceret; 2º *Satanas*, seu adversarius, quia nobis adversatur; 3º *Lucifer*, quia secundum plerosque Patres et Doctores, cap. xiv Is. et xxviii Ezech. innixos, ante peccatum suum inter cæteros Angelos eminebat, sicut stella quæ appellatur Lucifer eminet inter alias stellas; 4º *Serpens antiquus*, et *Draco*, quia sub forma serpentis apparuit Evæ, et velut serpentes ac dracones horrorem excitat.

Certum est de fide homines viventes diversis modis a dæmonibus vexari, tentari, ad peccatum et æternam damnationem sæpiissime induci: hoc enim patet seductione Evæ, temptatione Job et Christi; expressis Scripturæ verbis; v. g., Eph., vi, 12: *Non est nobis collectatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae. Propterea accipite armaturam Dei ut possitis resistere in die malo, et in omnibus perfecti stare.* I Petr., v, 8: *Sobrii estote et vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, querens quem devoret; cui resistite fortes in fide,* etc. Ergo, etc.

Cur autem Deus permiserit nos a dæmonibus sic vexari et tentari, querere periculosum et definire temerarium foret. Sciamus hoc monitum Apostoli (I Cor., x, 13): *Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum ut possitis sustinere.* Quemadmodum enim Angeli custodes sua assistentia libertatem humanam non lædunt, nec diaboli tentantes, necessitatem imponunt.

Ostendimus bonos Angelos per se non certo cognoscere secretas mentium cogitationes, nec futura libera: ergo a fortiori nec dæmones, nisi per conjecturas.

Plures, ut Origenes, S. Greg. Nyss., Cassianus, censuerunt unumquemque hominem suum habere dæmonem sicut et Angelum custodem: verum hæc opinio communiter rejicitur, quia ex superstitione gentilium duos genios unicuique homini tribuentum oritur, et nullum

habet fundamentum, neque in Scriptura, neque in traditione, neque in ratione.

CAPUT OCTAVUM.

DE ANGELORUM POTENTIA.

Quando Angeli nomine Dei et velut ipsius ministri agunt omnia possunt, quia, si propria virtus non sufficiat, Deus ipsis infundit virtutem supernaturalem ad agendum sufficientem: si vero infinita necessaria sit potentia, Deus per seipsum operatur. Quoniam ad creandum infinita requiritur potentia, et cum aliunde ratio existendi omnis creaturæ in solo Deo reperiatur, Angeli creare nequeunt, et erraverunt, contrarium dicentes, antiqui gnostici, et recenter D. Guiraud, *Philos. de l'histoire*, t. I.

Petitur quid possint Angeli virtute potentiae sibi naturalis.

Certum est eos nihil ex se habere, sed omnem suam potentiam, virtutem et efficaciam a Deo tenere, ac proinde supremæ ipsius voluntati semper esse subiectos. Hinc potestatem non habent dictatricem, nec aliquid possunt contra generales naturæ leges a Deo conditas; quia repugnat Deum eis concessisse facultatem omnia turbandi. Omnes inde concludunt Angelos potestate sibi naturali non posse mortuos suscitare, solem sistere, eclipsem tempore plenilunii patrare, morbos solo nutu curare, etc.

At, quemadmodum mentes humanæ quamdam ex virtute sibi naturali exercent potestatem, sive physice, sive occasionaliter, ut infra dicetur, in proprium corpus, et mediante suo corpore, in materiam extraneam sibi proportionatam, queritur an Angeli aliquam habeant potestatem naturalem in materiam, vi cuius quædam operari valeant prodigia vires humanas superantia.

Circa hanc quæstionem multum inter se dissentunt philosophi et theologi christiani.